

DEBRECZENI SZEMLE

IRODALMI, SZÍNHÁZI, ZENEI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre	12 korona.
Fél évre	6 „
Negyed évre	3 „
Vidéki előfizetők bélyegköltsége egész évre 2 K.	

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

SZATHMÁRY ZOLTÁN.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Piac-u. 71. szám.
(Schwartz-ház) II. emelet, feljártat I. fölépcsőn.

Hirdetések feladhatók a városi nyomdában Dózsa György lap-metteur kezeihez is.

Jegyzetek a korrupcióról.

A korrupció furesa természetű társadalmi tüne-
mény.

A légkör bizonyos neme, mely az ablakhasadé-
kon is behat az emberhez s amiben élnie kell, mivel
más és jobb nincsen. A közfelfogás lassan aklimati-
zálódik hozzá. A t. olvasó is nagyon jól tudja például,
hogy az olyan embert, aki tisztakezü, szigoruan
becsületes és szegény tud maradni akkor, amikor
mások tágabb lelkiismeret mellett meggazdagodtak,
a társaságban közhelyeslés mellett idealistának, vagy
épen *bolondnak* szokás nevezni, aki öreg napjairól és
családjáról nem gondoskodik, amikor tehetné, mely
utóbbi szó alá megint csak a korrupcióra való biz-
tatás van elrejtve. Bizonyos koroknak ez az átlagos
ismertető jele.

Azoknak pedig, akik a morális fölháborodások
tüzet azzal szokták oltogatni, hogy hiszen ez *ezelőtt*
is így volt és *másutt* is így van: azoknak csakugyan
igazságuk is van. És amennyiben ez az igazság ride-
gen a megállapítható tényekre vonatkozik, de a
korrupció állapot igazolását vagy helyeslését nem
foglalja magában: nem is lehet ellene semmit szó-
lani. De lehet és kell akkor, ha ezek az utóbbi, gyanus
alkatrészek mentséggé szinezik a tárgyilagos meg-
állapítást, ami 100 eset közül ugy 98 esetben fordul
elő.

Itt most tisztába kell jönni egy másik, sokkal
derültebb sociologiai igazsággal.

Bármennyire képes is a vagyoni büntettekben
és erkölctelenségekben valamely nemzet társadalmi
fölfogása lesüllyedni, ennek dacára, ami jogilag bü-
ntetendő s erkölcsileg gyalázatos, soha egy pillanatra
sem szűnik meg ilyen lenni az emberek nagy töme-
gének erkölcsi tudatában. A tudat csak visszavonul,
elhomályosodik, alszik, vagy elalél; de mivel a tár-
sadalmi élet kéréhetetlen törvényei közé tartozik a
vagyoni becsületesség is, soha sem tudják a korrump-
ált emberek, hogy mely pillanatban ébred ez a
szendergő erkölcsi tudat nagyon is hatásos akció-
képességre.

És még egy relativ viszony, ami a társadalmi
élet nagyszerű és bámulatos egyensúlyához tartozik.

A korrupció társadalmi fölfogás ellen a büntető
törvény meglehetősen értéktelen instrumentum. A
vagyoni büntettek nehéz utólni, ha a köztudat
nem jár a bíró kezére. A sikkasztás és csalás a leg-
légszerűbb büntett. Aki ma sikkaszt és gazdag roko-
nai a pénzt még idején megtérítik; az nem büntettes
és mint becsületes ember azzal a bizonyos „emelt
homlokkal“ jár köztünk. Akinek ellenben nincsenek
gazdag rokonai, vagy nem kap uzsorást; az sikkasztó,
gazember és erkölcsi halott. A kir. ügyész, a kir.
kuria, a rendőrség mindezzel szemben tehetetlen.
Jó, ha a korrupció büntetéseknél 5 százaléka kerül
a fogházfelügyelők névjegyzékébe.

Azonban a társadalmi élet csudálatos dynami-

kájában a hiányzó fékről mégis bölcsen gondoskodva
van. A köztudat semmit sem tart oly gyalázatosnak
és oly megbecstelenítőnek, mint a korrupció vagyoni
büntetteket: a lopást, sikkasztást, csalást, hamis
bukást, zsarolást, megvesztegetést, hamisítást s már
ami ezen legaljasabb, föltétlen erkölcsi halállal járó,
diffamáló bűncselekmények sorába tartozik. Még az
ölés, gyilkosság, sőt a rablás is különb büntett ezek-
nél, mivel azokból erkölcsileg föl lehet támadni,
kivált ha szenvedély játszott közre; de amazokból
soha és soha, még akkor sem, ha a bíró nem talált
elegendő bizonyítékot, de az erkölcsi bizonyosság
egyébiránt megvan.

Ugyanaz az alacsony fölfogás tehát, mely annyi
vagyoni visszaélést képes táplálni, vagy eltűnni:
ugyanaz toldja meg a büntető törvényt egy retten-
tes erkölcsi büntetéssel. És ez a büntett hat még
ott is, ahol a kodex tehetetlen; hat pedig kigolyózás,
kinézés vagy közitület alakjában, irgalmat vagy
elévülést nem ismerő kegyetlenséggel. Annak tehát,
aki meg nem engedett módon mások vagyonához
nyul, ha nem is kell okvetetlenül félnie a bírótól és
börtöntől, félnie kell mégis ettől a büntetéstől, mely
fék gyanánt minden sikkasztó és csaló kezére reá
van kötve, mikor az más emberek zsebében vájkkal.

Igen, — méltóztatik mondani, — de mikor ez
a fék, amint évtizedekig látjuk, nem funkcióképes?
Mikor meg van rozsdásodva, el van piszkosodva és
azt hiába csavargatják a jóra való emberek!

En pedig azt mondom, hogy ez sem így van.
A korrupciónak mindenesetre megvan az a termé-
szete, hogy nagyon el bír terjedni, akár a disznó-
tüske. A fék is valóban hosszú ideig képtelen lehet
a funkcióra, látjuk. Egész korszakokat ismerünk
s ezek rendesen a gazdasági föllendülés, a jólét kor-
szakai, amikor az emberek sok korrupciót elbírnak.
Vannak egyes vagyonos városok, vármegyék és köz-
ségek is, amelyek épen jólétük által a korrupciónak
ijesztő terhét cipelik.

Az emberek azonban, ha együtt élnek, lénye-
gében sohasem ostobák. Külön-külön azok lehetnek;
de együttesen nem lehetnek azok. Amit külön-külön
nem tudnak, azt együtt megérik. S valahányszor
a gazdasági föllendülésnek valamely korrupcióval
vegyült korszaka elérte a tetőpontját, megakad vagy
visszaesik; legott előáll egy etikai fordulat, mely
irgalmatlanul elbánik a romlottussággal. És ha valaki
jól utána jár az időnkint félelmesen mozgó és vil-
lámló erkölcsi zivataroknak, azoknak indító okát
is megtalálja mindig valamely árhanyatlásban, rossz
termésben, ami a gazdasági életben visszaesést jelent
s ennek megfelelőleg nagyobb szigort és emelkedést
az erkölcsi életben. A társadalmi élet az egyensúlyt
keresi és e korrupció embereket utóleri a bűnhődés.

Tehát nem „muszáj“ korrupciónak lenni és nem
is lehet soká. A természet és fejlődés törvényei ellen
van, hogy soká lehessen. A természet pedig nagy-

szerű rythmusokban halad előre a maga útján. Ahol gátat vetnek elé, pompás forradalmakat rendez, akár a fizikai világban, akár pedig a társadalom életében, ami elvégre is csak mása, lenyomata, helyesebben szólva: része a természet egyetemes nagy világának.

Nem tehetünk róla, a mi emberi gyarlóságainkkal jár, hogy csak így tudunk előrehaladni és művelődni, hol lealacsonyodással, hol fölemelkedéssel; hol gyávasággal, hol viharzó bátorsággal. De a fődolog az, hogy egyáltalán képesek vagyunk a fejlődésre s képtelenek az ethikai törvények megtagadására.

És bizony az, aki a korrupcióban elmerülve beszennyezte magát, sohasem tudhatja, hogy az életnek észszel alig megfigyelhető egyensúlyozó mozgásaiban hol és mely pillanatban indul meg egy lökés, mely akkora, amire elér hozzá, már iszonyu, ellenállhatlan és gyilkoló erőhatalommá vált, mint ahogyan embereket öl és falvakat pusztít annak a madárnak a szárnya is, aki fönt a hegyekben egy maroknyi havat megmozdított s ezzel egy lavinát indított meg lefelé. Okozati összefüggés, természeti jelenség: — semmi más.

Transzcendentális hit és felsőbb gondviselés sem kell tehát ahhoz, hogy a korrupció hasznosságában, jóságában és állandóságában ne legyen bizalmunk. Aki a korrupcióban hisz és aki ennek pénzben, megálázkodásban, gyávaságban vagy másban adót fizet: az csak orráig lát az észével. Hogy olykor egy-egy lökés következtében az orrán túl is lát és észreveszi, hogy nini, mégis csak valami jobb is van az emberi életben: jegyezze meg és — ha elég okos hozzá, — éljen becsületesebben:

VÉNSÉG.

A Debreczeni Szemle számára írta: WELSI BÁRD.

*Ajkimra vig mosolyt hazudba,
Mint gyermek, úgy játsztam veled.
Oly kínos, fárasztó e munka,
Mikor szívünk már érzi, tudja,
Hogy ifju többé nem lehet.*

*Hiába volt az ifjuságnak
Hazug zománca arcomon:
Te láttad, hogy telkem kifáradt
S kegyetlenül szemembe vágtd,
Hogy megvénültem már nagyon.*

*Szívet marcangoló keserv ez,
De fájóbb mindenek felett,
Hogy bár vénség ütött szívemhez,
Elélek addig, míg ölelgetsz,
S mig elfelejtesz engemet.*

Capri szigetén.

A Debreczeni Szemle számára írta: CZERNY JÓZSEF.

A nápolyi öböl bejáratánál egy talpalattnyi föld terül el: Capri szigete. Csak egy macskaugrásra a fekvéséről méltán világhíres várostól. Nem csoda tehát, hogy mindazok, kiket hajlamuk és kedvtelésük Nápolyba vonz, Caprit is fölkeresik. Utasításodhoz hiven én is átvitorláztam oda kedves Omegám. S nemcsak hogy átvitorláztam, de ott is maradtam egy egész hónapig. Hogy miért, azonnal látni fogod.

A természet az isten legszebb gondolata — mondják a theologusok. S kell hogy igazuk legyen, mert különben nem nyomtathatnák oda könyvük címlapjára: *nihil obstat*. A természet valóban nagy-szerű valami. Végtelen, örök, isteni. Bölcsőnk és koporsónk, életünk és halálunk, örömünk és bánatunk, reményünk és bizodalunk. De annak, aki Caprirol akar irni, úgy össze kell szednie magát legalább, mint Lüdernek, mikor a Leine átugrásához készülődött. Mert Capri úgy kimagaslik a természet többi alkotásai közül, mint akár Magyarország, mely Petőfi bizonyossága szerint bokréta szerepet játszik isten kalpagján.

E szigetcské nem minden ravasz célzat nélkül helyzetetett oda a nápolyi öböl bejáratához. Az isteni terv nagyjában helyesen számított s jót akart. Ez egy engedmény volt, vagy nem bánom, elismervény Zeus atya részéről, ki úgy gyürte a földrétegeket s úgy tornyosította a tenger fodrait Hades meg Poseidon szövetségében, hogy a választott nép kívánságán csorba ne essék. A görögök — tudvalevő — nem győztek betelni a természettel, a szépséggel, a ritmussal, a harmóniával. Szemük folyton keresgélt. Pillantásaik oly mohón nyalogatták a tárgyak körvonalait, mint az eleséget kereső hangyász nyelve. A széperzék vérükben volt, mint ahogy a mienkében a bacillus, a nyavalya. Koránsem törték ők magukat úgy a jóért, mint amily ösztönszerűen keresték a szépet. Ha a szép az, ami érdek nélkül tetszik, úgy a görögök számára az egész természet a szépség egy kiapadhatatlan forrását alkotta. Ők a választott népet tették, melynek nem ck nélkül volt Vénus a kedvenc istennője. Nos, Capri e választott népre való előzékeny tekintetből helyzetetett a város horizontjára. Hogy a sétálók szépszomjas szemei beleakad-hassanak, hogy ne kelljen folytonosan a ködös semmiségbe bámulniok, ha a mindennapi élet a piac, az agora látványosságaitól felüdülni vágyódtak. — Bizony úgy van. A célok titkos intencióját mindenütt észreveszi a szymphia. Durva szemek eddig csak a zsiráf nyakában, meg a vándormadarak vonulásában konstatálták a gondviselés ujját, de csődöt mondtak finomabb, szubtilisabb szándékokkal szemben, minő a vakbél rendeltetése, vagy a tejut miszteriuma. Mi azonban nem azért részesültünk ugye kedves Omegám az anticipatio adományában, hogy oly nagyszerű, bár rejtett célt, minő Capri fekvése, észre ne vegyünk. Igen, mi tudjuk, hogy Caprinak semmi más magasabb hivatása nem volt, mint a szem, a kíváncsi, a mohó szem legeltetése.

Nietzsche mondotta, hogy a természetnek, a világnak egészében is csak mint esztétikai jelenségnek van mentsége, igazolása. Mennyivel inkább a kis Caprinak! Capri egy esztétikai ötlet, egy megvalósult vizio, egy kővé vált kéjéret, egy megdermedt sóhajtás. Vannak talán vonzóbb pontok a föld hátán. A sziget, hol valamikor Calypso lakott, sejtésem szerint aránytalanul szebb lehetett. Kibirta volna-e ott oly soká másképp, Calypso minden hája dacára a sokat hányatott Odysseus? Robinson szigete is érdekesebb, változatosabb volt. Robinson Caprival mit sem tudott volna elkezdni. Az erő valamely heroikusabb kifejtésére itt semmi ösztönzés nem kínálkozik. Robinson hajótörést szenvedve s magára hagyatva tanácstalanul állana a Monte Solaro sziklafalával szembe s legfeljebb Oedipusdit játszana a visszhanggal.

De ezzel koránsem akarom még azt mondani, kedves Omegám, hogy Capri nyárspolgároknak való

és látványosságok méltán tartanak igényt arra, hogy mint művészi eseményekről számoljunk be róluk. Hiszen nem új igazság, hogy az artista mutatványok, ha nem vásári komédiákból és megszokott, unott, mert sokat látott produkciókból állanak, épen oly művészet és ép olyan művésziesek lehetnek, mint akár a színészet, akár a művészetek bármelyik más ága. A sablonos cirkuszi mutatványok, amelyek minden cirkuszprogrammban évtizedszámra ugyanazok, a változatosság e hiánya folytán elvesztik a művészieség egyik alkotó elemét és jellegét s hogy a közönség világszerte mégis olyan feltűnő érdeklődéssel megy a cirkuszokba és azt a kívánságot fejezi ki, hogy az emberiség szeretne új dolgokat látni. Szeretne az artista mutatványokban valami újat, művészt kapni a sablonos, vásári mutatványok helyett. Ezt a változatosságot azonban a produkciókban csak igazán nagy cirkuszvállalatok tudják produkálni, mert ezek rengeteg pénzbe kerülnek. A Charles cirkusz, amely hét napra Debreczenben fogja etablírozni magát, ötödfélezer napi rezsivel dolgozik s ezt nem reklámképen, sőt még csak nem is érdemül említjük meg, hanem mint egyik bizonyítékát annak, hogy ebben a cirkuszban csakugyan van látnivaló s hogy itt csakugyan művészi dolgokat produkálnak.

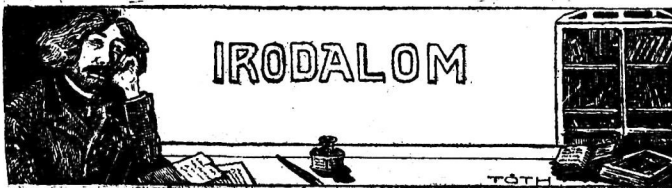
Ami az állatidomítás terén itt látható — és ez nemcsak egyszerű „művészet”, — hanem nehéz, komoly és veszélyes művészet, — az majdnem felülmulthatatlan és Debreczenben eddig még bizonyosan nem volt látható.

A tigris, oroszlán, elefánt, jegesmedve, fóka művészekén kívül a modern artista-izlés teljesen kiforrott, kifejlett képviselői állanak munkába s esetről-estére igazolják azt, hogy a Charles cirkusz megérdemli a pártolást.

Végül bemutatjuk Miss Charles oroszán-szeli-ditőnt kedvencei körében, — és Wagner Henrik cowboy dompteurt a cirkusz manézsában a feldühödt tigrissel való viaskodása közben. Harmadik képünk Charles Krone igazgató és nevének arcképe. — Csodás szenvedélyességgel, a cirkuszélet és művészet izzó szeretetével végzi ez az emberpár hivatását. Munkájuk, szorgalmuk, zsenialitásuk révén több millióra tehető vagyonuk van, úgy, hogy a cirkuszélet izgalmai helyett főuri módon élhetnének hamburgi palotájukban. De őket üzi az ambíció, amellyel vagyonukat, európai hírnevüket megszerezték és nem hagynák el a mindég új és új sikereket termő arénát világnak minden egyéb dicsőségéért sem.

Dezső Gábor,

a Charles cirkusz sajtótítkára.

Toldy Ferenc.

Ez a név nem is egy embert jelent már nekünk, hanem egy nagy megingathatatlan sziklát a mulandóság tengerébe, amely alapul szolgált arra, hogy felépüljön rajta a magyar irodalom-történet Phanteonja.

Hogy mennyit dolgozott ez a már rég porrá vált ember, míg hangya szorgalommal készített munkáit az utókorra hagyhatta, arról a mai tunya, hamar fáradó irodalmi nemzedéknek fogalma sem lehet.

E méltatni nem tudásból származik aztán az a közöny, az a nemtörődömség is, amellyel a Toldy Ferenc emlékével bánnak.

Hirből sem igen ismerik és nem is igen kutatnak utána, a minden komoly munka emberein felületesen keresztül néző írás-mesterség tarka, fecsegő papagályai. De nekünk a betüvetés szürke verebeinek meg kell az ő hervadhatatlan érdemei előtt hajtani a megemlékezés, a tisztelet, a hála, az elismerés fehér lobogóját akkor, amidőn az idők végtelenjében több mint 100 év telt el, ez igazi nagy ember születése óta.

Mert nagy ember volt ő, habár örökké megmaradó remekműveket nem is hagyott az emberiségre. Nagy ember volt ez a szürke bányász, aki hosszú életét arra szentelte, hogy a szerte hullott aranszemeket felkutassa, összegyűjtse — s magának mit sem tartva meg a kincsből, — nemzetére hagyja.

Nagy ember volt a budai német postatiszt fia, aki hét éves korában még nem tudott magyarul, aki német nevelésben nőtt fel s mégis, mikor az elmulás anygala hosszú dolgos élte után lefektette pihenni örökös siri ágyára, azt mondta róla Arany János, hogy „meghalt a magyar irodalom-történet atyja s méltóbb napi munkát nem végzett nála senki sem!”

Lankadhatatlan munkálkodásához hosszú élet adatott neki és ezt jól, nemesen használta fel, de szép volt az a kor is, amelyikben élt.

A magyar írók, költők életrajzi adatait, bámulatos szorgalommal gyűjtötte és munkáik kiadása nagyrészen az ő érdeme.

Az akkori irodalom nagy kérdése a nyelvújítás magával ragadta és a legbüzbőbb nyelvújítók egyike lett.

Versekkel és szépirodalmi kísérletekkel kezdte írói pályáját, a Kisfaludy Aurórájában. Költő, műfordító és novellista akart lenni, hanem belátta, hogy az irodalmat, mint alkotó művész nem szolgálhatja, de széleskörű műveltsége megalapította a teret az érvényesülésre más irányban. Agitált, örökké agitált félszázadon át s ezzel — gyakran súlyos válságok között — összetartotta a magyar irodalmat. Előmozdította az irodalom különböző ágainak a művelését. Ápolta a mult iránti kegyeletet. Új munkásokat nevelt a magyar tudományosságának s mindig figyelmeztette az írókat a nemzeti nyelv és irodalom szeretetére. S ez az erős nemzeti érzés sokszor elnézővé tette őt, ha egy-egy magyar költőről életrajzot irt. Ugy tett, mint a szerető szülő a gyermekével, szépítette a műveiket, figyelmen kívül hagyva az idegen irodalmak hatását rájuk, úgy tüntette fel őket, mint álló csillagokat, amelyek semmi más égi test körül nem mozognak s mindent magokból meritenek.

Száz szeme volt és száz keze.

Szerkesztett folyóiratokat, irt orvosi műnyelvészeti szótárt, mint gyakorló orvos gyógyította felebarátait, gyűjtött életrajzi adatokat, az egyetemen magántanára volt az esztétikának és az egyetemes irodalom-történetnek s itt lelkes, hazafias előadásait nemcsak az ifjuság hallgatta nagy számmal, hanem papok, írók és más művelt férfiak is.

Egész írói nemzedéket nevelt az egyetemen s kezdő tehetségeknek irányt adott és eszméket.

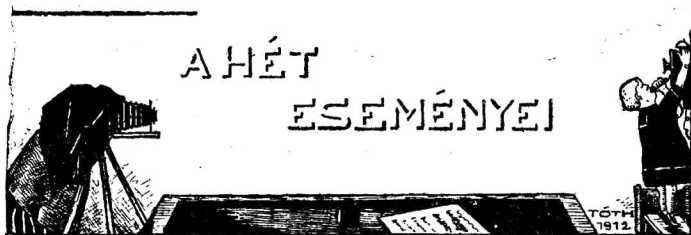
A mi boldogtalan Csokonainkról senki sem irt olyan pontos életrajzot, mint ő. Nagy szeretettel foglalkozhatott ezzel Toldy, amit az a tömérdek fáradtsággal összehordott adat mutat, melyet ez az életrajz felőlel.

Nem is irhatta volna meg senki olyan lelkiis-

meretesen, olyan szeretettel ez életrajzokat és bevezetéseket, mint ő, aki személyes ismerőse, barátja volt többnyire mindazoknak a nagy költőknek és íróknak, akiknek műveit sajtó alá rendezte.

A magyar irodalom egén feltűnt csillagok Virág Benedektől Aranyig, mind az ő idejében szórták szét legfényesebb sugaraikat. Nem is ismerhette hát nála jobban senki sem azokat az írókat és annak a kornak az irodalmát. Azt az irodalmat, amelynek ott állt bölcsőjénél, hallgatta gügyögő, alig érthető első szavát. Ápolója, gyámoltója volt a gyenge teremtesnek, de megérte, meglátta még, habár öreg, fátyolos szemmel is, amint az erős ifjává növekedve, fel pattan az elmulthatatlanság szárnyas paripájára és száguld, röpül vele a többi nagy, hatalmas nemzetek után, akik messze megelőzték. Látta, hogy nemzetének irodalma utólérte az őt elhagyókat és most már versenyt bír velök szállani, a hahatatlanság aranyos napsugárban fürdő, hervadást nem ismerő virányos tájak felé.

Az e rovatban felsorolt művek kaphatók **Hegedűs és Sándor** könyvkiadóhivatalában, Kossuth-utca 11. szám.

A debreczeni egyetem fáj Szegednek. Elhiszük. Nekünk is fáj, hogy például a csendőr-iskolát Nagyváradra helyezték. De azért nem sértegetjük lapjainkban Nagyvárad közönségét s nem persifláljuk annak jellemzőségeit, mint egyik szegedi lap teszi a debreczeni közönséggel, melynek „*exclusiv zárkózott*” természetétől félti a debreczeni egyetem jövőjét. Hát hogy a közönség exclusivitasának mi köze lehet az egyetemi ifjúsághoz, igazán nem tudjuk. Tudomásunk szerint kereskedőink, iparosaink nem zárják be az ifjak előtt üzleteiket, műhelyeiket, ha ott valamit venni akarnak; a vendéglők, kávéházak, koszt- és kvártélyadók szintén nem lesznek exclusivok, sőt a zsurok szendvicsei is rendelkezésükre fognak állani s bizony a debreczeni lányok aligha adnak kosarat a bálókban, ha az egyetemi ifjak bosztonra kérik. Sőt később, ha a kezüket kérik, akkor se minden esetben. Kedves kollegánk, Szegedi Napló! Wass vollen sie noch mehr! A mi exclusivitásunk miatt ne fájjon az önök feje. Ha meg fáj, ne nekünk adjanak be finom gorombaságokat ostyába, hanem vegyenek be aszpirint!... Ötér!!

(„) **Megint betörtek** egy debreczeni ékszerészhez és a tettéseknek megint azzal a nevezetes bottal üti a nyomát a rendőrség, amelyikkel a Kossuth-utcai zálogház betörőinek a hült helyét püfölte két éven keresztül. Egyik derék rendőrtisztünk ebből az alkalomból megszivlelendő vallomásokat tesz arról, hogy bizony a modern haladás mennyire segít a betörőknek s hogy ezzel szemben rendőrintézményünk bár sokat fejlődött, nem tud versenyezni velük. Hát bizonyos az is, hogy a közönség nem szívesen segít a rendőrségnek a nyomozásoknál s fél valami ügybe belemártani magát, mert nem szívesen érintkezik a bűnügyi osztállyal. Hát ezen a viszonyon csak a rendőrség változtathat s nem a közönség. Ha a rendőrség apró, a közbiztonságra jelentéktelen ügyekkel nem zaklatja a közönséget s jóindulatú, emberséges,

sőt előzékeny fogadtatásban részesíti a nála megfordulókat, akkor meg fog változni a közönség ellen-szenvé is. Az utóbbi időben e tekintetben sokat javult a helyzet, de ennek a javulásnak nem szabad megállani a jelen stádiumban. Ne csak a kezére huzzon a rendőr keztyűt, hanem a *lelkületére* is. Ne apró szekaturákkal éreztesse a hatalmát, hanem tapintatos előzékenységgel s akkor minden esetben oltalmazóját fogja benne a közönség látni. Akkor elfoghatja a Vági Pista betörőit, sőt azokat is, akiknek az elfogatásával adós maradt. Mert most a közönség, — ha tud is valami nyomravezetőt, — hallgat, miután fél attól a fogadtatástól, melyben a *bűnvágyi* osztályon részesül.

*

× **A régi Debreczenre**, melyet az országban csak mint *nagy falut* emlegettek, jól esik azért úgy néha visszaemlékezni. Bizony mi öregek, akik lengő fűrtökkel a fejünk bubján és ifjonti lelkesedéssel a szivünben a Gáspár Imrékkel, Karczag Vilmosokkal, az öreg Zolta Lajossal, Krudy Gyulával csináltuk a kulturát s irtuk a pénteken meg nem jelenő napilapokat legalább a többi napokon, meg az öreg Zichermann bácsi családi lapját az öreg Értésitőt, sohase hittük volna, hogy Debreczen ilyen rohamosan fogja helyreépíteni azt, amit elmulasztott, hogy úgyszólván egyik napról lett villamos vasutja, világítása, csatornája, vízvezetéke és sok minden okos, modern intézménye. Akkor még a képtárakat csak a nagy vásár olcsó színnyomataiból ismerték s a művészet, kézügyesség mind-mind csak a jövő zenéje volt. A művirágokat Nürnbergből szállították az olcsó kalapokra stb. Akkor lépett a nyilvánosság elé, a régi diridongó nóta idejéből való Dongó c. élclap szerkesztőjének művészleki felesége, az egykori színművésznő *Szirmayné Mészáros Jusztin* az ő népszerű művirágtanfolyamaival, melyeken a debreczeni urasszonyok, lányok hamarosan elsajátították az ő ördögös művészetét. Nagy mulatságok estek pedig az ő vendégszerető uriházában s az ő művészzsurjain a Nyilassy Matyik, Margó Zelmák, Locsareknék, Góth Sándor a ma már ünnepelt nagy művész olyan műsört rögtönöztek, hogy na! Ezek voltak csak az igazi kabarék, azt a műélvezetet, amit ott végigélveztünk, sohase felejtjük el. Az se utolsó volt, mikor Lits Antal, ma aradi újságíró, aki egymaga egy estén tizenegy bécsi-szeletet kebelezett be s még egy 12 tojásból álló rántottát elfogyasztott nyomtatékul, birkozó versenyt rendezett a kapubejárat alatt igazán a debreczeni bohémek elit közönsége előtt... Mindezek régen történtek. A Szirmay Ernőné udvarán székelt platánok, ahol a legkiválóbb művészek kvaterkáztak csendes nyári éjszakákon s rendeztek belépőjeggyel meg nem fizethető művészprodukciókat, legalább huszszor hullatták el azóta leveleiket. Ugy jutott pedig eszünkbe a dolog, hogy a héten itt járt *Szirmayné Mészáros Jusztin*, most több fővárosi felső tanintézet tanárnője s meglátogatta az Ilonka leánya sirját. A régiak közül alig talált valakit. A legtöbben elmentek oda, ahol a nóta szerint nem fáj semmi. Szétszóródtak az ország valamennyi városában az ifjabbak is, tanúi a régi szép időknek...

*

(**Jönnek a milliók Debreczenbe.** A kilenc és félmillióból körülbelül 8 millió Debreczenbe érkezik már közelesen. Nagyon helyes lenne, ha a város ebből kereskedőkkel, iparosokkal, vállalatokkal s magánosokkal fennálló tartozásait egyenlitené ki első sorban, hogy azok ne érezzék a mai nyomasztó

pénzügyi helyzetet. A többi pedig — szerintünk — legjobb volna kiadni az összes olyan pénzintézeteknek, melyek vállalkoznak a minden időbeni gyors visszaszolgáltatásra, tehát juttatni olyanoknak is, amelyekkel a város ez idő szerint semminemű összeköttetésben nincs.

— **Lovásjátékok.** A Debreczeni Lovaregylet és Urkocsis Egylet október hó 27, 28. és 29. napjain a Vilmos-huszárok tisztikarával érdekes lovas játékokat, u. m. concours hyppique-ket rendez. Ilyen még nem is volt Magyarországon s a debreczeni ünnepély fényét emelni fogja József kir. herceg és felesége. Lesz lóverseny, vadász verseny falkákkal, távhajtás, hálás lovak lovaglása, hölgyek lovaglása, kocsik versenyek 2, 4, 5 fogatokkal, jukker fogatokkal, hölgyek fogatversenye, díjugratás stb. 35 nyönyörű tiszteletdíj lesz ajándékokban s ezen kívül 10,000 korona pénzdíjakra.

*

(1) **Nincs meghülés.** Egy berlini orvos-profeszor olyan fölfedezéssel lepí meg a világot, amely méltán megérdemli a szenzációs jelzót. Nem valami olyat fődözött föl, ami még idáig nem volt, hanem arra jött rá, hogy nincsen valami, amiről mindez idáig mindnyájan szentül meg voltunk győződve, hogy igenis van. Ez a valami — a meghülés. A tudós tanár egy vastag könyvben bizonyítja, hogy meghülés nincsen. Mindaz, amit mi meghülésnek gondolunk és érzünk, az tévedés, még pedig tekintettel arra, hogy meghülni rossz dolog, — kellemetlen tévedés. A levegő hőfokának gyors változásai egyáltalában nincsenek hatással az ember szervezetére. Mehetünk melegből hidegbe, a gőzfürdőből a korcsolyapályára, ezért a fizikumunkkal igazság és a tudomány most fölfedezett törvényei szerint semmi kellemetlen vagy ártalmas dolog nem történhetik. Nemcsak Amerikát, nemcsak a villámhárítót és nemcsak a puskaport fődözték idáig föl, kutató elmék kieszelték már százával más meglepő és új dolgokat is. Azt is, hogy ezen a világon minden csak látszat, az is, aki ezeket a látszatokat látja. És amit fölfödöztek, azt be is tudták mind bizonyítani. A német tudós is sok száz oldalon keresztül kétséget nem tűrő módon tudja bebizonyítani az állítása igazságát. Pörbe szállani vele merész és meddő vállalkozás lenne és annál fölöslegesebb, mert hiszen az, amit állít, nagyon kellemes. Magunkat sajnáljuk, hogy nem tudjuk a megnyugtató erejét kellően élvezni. De eszünkbe jut egy adoma a szegény házaló zsidóról, akinek sok baja volt a kutyákkal. Mindig letépték a ruháját. Elment a tudós rabbihoz, hogy segítsen rajta. A rabbi leírt neki egy varázsigt és így szólt:

— Ezt tanuld meg és ha kutyák támadnak rád, mondd el. A kutyák nem fognak bántani.

Másnap már megint rongyosan, véresen állított be a rabbihoz a szegény házaló:

— Nézd, szent férfiu, már megint mit csináltak velem a kutyák.

A rabbi feddő hangon mondta:

— Bizonyosan nem tanultad meg a varázsigt!

Amire a házaló sirva felelt:

— Én megtanultam; én tudom is, de úgy látszik — a kutyák nem tudják!

Mi szívesen elhisszük a német tudósnak, hogy nincs meghülés. De vajjon — a meghülés elhiszi-e?

*

(1) **A „régí fajta hősök“.** Abból az alkalomból, hogy Eger vára dicsőséges védelmezőjének szobrot állítottak, epés és gnyolódó cikkek jelentek meg

egy lapokban a *regí fajta hősök* magasztalása ellen. Ez a felfogás, amely a régí harcos korok kiemelkedő alakjait le akarja szorítani arról a piedesztálról, amelyre őket a históriai érzések kultusza állította, az újabb időben igen sűrűn szólal meg és tömegében jelentékeny irodalmat produkált. Franciaországban egy heves áramlat követeli a *hazaftias érzés revizióját* és nálunk is van egy sereg ember, aki a „regí fajta hősökben“ nem lát mást, mint a vérengzés virtuozait, akik nem érdemlik meg, hogy nevüket a história tanítsa és a kegyelet őrizze. Ezek azt mondják, hogy a lelkek tiszteletét és pietását azoknak a nagyoknak kell tartogatni, akik alkotásokat adnak az emberiségnek, terheket vesznek le róla, vigasztalással szolgálnak neki, veszedelmeket háritanak el fölöle és szenvedésektől váltják meg. Kétség se fér hozzá, hogy ezeket a nagyokat igenis megilleti a koszoru, a szobor és a kegyelet. Az is bizonyos, hogy ma már nem ama régí, harcos és véres korok virtusait várja és követeli fiaitól a nemzet. Ma más erényekre és más fajta kiválóságokra van szükségünk. De minden kor a maga viszonyai szerint állapítja meg a hasznos erények, a tiszteletreméltó virtusok értékét. — Ami ma fölösleges, az a maga korában a legbecsesebb és mert minden ma a tegnapon épült, minden becsületes kor hálával és tisztelettel tartozik a tegnapi erényeinek, ha azoknak többé nem veheti is a hasznát. Senki se tagadja, hogy ma például azok teszik az emberiségnek a legnagyobb szolgálatot, akik buvárokodva, egy-egy alkotó vagy védelmező erőt fürkésznek ki számunkra a természet titkaiból: de ha Dobó István, Hunyadi János, nagy harcaink vezérei és hősei a laboratóriumokban ülnek, mikor nem a bacillus, hanem a török ellen kellett harcolni, bizony elpusztultunk volna és a modern felfogás apostolainak ma nem lenne módjuk a régí fajta hősök ellen való hősködésre. Aki a maga kora iránt való kötelességét kiválóan teljesítette, megérdemli azoknak a koroknak a tiszteletét is, amelyek más fajta kötelességek teljesítését követelik a maguk fiaitól.

*

× **A szén drága lesz!** — úgy jelentik a lapok. Szinte nem sokat törődünk vele most. Pedig az a veszély fenyeget, hogy meg fogunk fagyni. Persze nem most, nyárutó évadján, hanem — három-négy hónap múlva, amikor már nyakunkon lesz majd a tél. Majd ha omlik a hó, jégpáncél lesz a vizek hátán és a boldogság a jól befűtött meleg szobában lakozik csupán. De kinek lesz jól befűtött meleg szobája, mikor az a veszedelem fenyeget, hogy nemcsak drága lesz a szén, hanem még drága szén se lesz? Hasztalan kínálunk majd fehér gyémántot is a feketéért: semmi áron se kapunk szenet. Már gondolkoznak is rajta, hogy Angliából hozassák. Meszszebből kell hozatni, tehát többbe kerül, de van egy igen kitűnő tulajdonsága. Az, hogy — van. Ez pedig nagy sor. Eszünkbe jut a vevő esete, aki mikor a boltos öt krajcárt követelt tőle egy heringért, méltatlankodva fakadt ki:

— A szomszéd boltos mindig négy krajcárért adja: csakhogy mostan nincsen neki!

Amire a drága szatócs nyugodtan ezt felelte:

— Majd ha nekem nem lesz: én is négyért adom. Sőt adom háromért is. De most ötért adom, mert van.

Különben pedig a szénmizéria, amely úgy látszik, az állandósulás útján van, kezdi beigazolni a Clemenceau urnak egy híressé lett régí mondását, amely első pillanatban bizarr elmésségnek hangzik, de igen komoly jelentése van. Clemenceau azt mondta, hogy az embe-

riség boldogulásának roppant becses munkásai a : *nagy hamisítók*. Persze nem azok, akik bankót hamisítanak, hanem azok, akik használható és jó utánzatát, mását, vagy pótlékát tudják az emberiség rendelkezésére adni a természet szükséges produktumainak. A nagy kémikusok és anyag-fölfedezők. Az emberi munka nem ismerheti a maga végső hivatásának a természet kincseinek azonmód való elhasználását, mert ezek a kincsek se kimeríthetetlenek. Az elhasználást a *főhasználásnak* egy olyan processzusa kell, hogy megelőzze, amely annak, amit készen kapunk, a lehető leggazdaságosabb értékesítését teszi lehetővé. Amint kitalálták a *szaporításnak* más ezer fajtáját, ki fogják találni, mert ki kell majd találni annak a módját is, hogy egy mázsa szénből hasznosítani tudjuk azt az egész hőenergiát, amely benne foglaltatik. Mert ma egy ötödreszt se tudjuk felhasználni, a többi négyötöd rész veszendőbe megy.

— *Löbl Gyula és Társa* látszerész és fényképezési szaküzlete Piac-ú. 63. szám. Telefon szám 869.

Vannak együgyű emberek, kik ismerik ugyan, de jól felhasználják együgyűségüket.

*

A középszerűség rendesen ócsárolja azt, mi az ő képességeit túlhaladja.

A debreczeni színház 1869-ben.

Kis sárga könyvecske került az asztalunkra. A címe : „*Debreczeni állandó nemzeti színház emlénye 1869-ik évről*“. (Debreczen, 1869. Nyomatott a város könyvnyomdájában.) — A sugók adták ki ajánlva a nemes város közönségének. . . A sárga könyv „Debreczen város lelkes fiai és leányainak“ van ajánlva s mély tisztelettel. Igenis, akkor a színészek mély tisztelettel viseltettek a közönség iránt s az akkori fiak és leányok, 43 esztendőre öregedve az „Emlény“ megjelenése óta, méltán kérdezhetik : haladott-e valamit a színészet azóta, vagy hanyatlott ? A könyv — amelyet ismeretlen kéz juttatott el hozzánk valami á propos-ból — tehát hatalmas kérdőjelt tartalmaz.

A felelet benn van abban a magatartásban, melyért a mostani színházi közönséget legalább is — közönyösnek hirdetik. — Pedig „*alios ego vidiventos*“ s ez a közönyösség tulajdonképpen csak hála a régi fényes korszak iránt, melyet a mai operette- és anyós-vígjáték kultusz pótolni képtelen.

Érdekes lapozgatás esik a kis könyvecskében. 1869-ben az intendatura esztendeje volt, Kiss Sándor régi honv. alezredessel és Komlóssy Imre választmányi elnökkel, kinek nemes buzgalma élenken megmaradt a mai Komlóssyakban is. Kormányzótagok voltak Kissen és Komlóssyn kívül Harsányi Gábor, Kerekes József, Simonffy Imre, Popper Vilmos és Szabó József titkár és művezető.

E kiváló férfiakkal méltó volt a működő személyzet. A férfiak között találjuk a következőket : Rónai Gyula, a felülmulthatatlan tragikus, Bercsényi Béla, a nemzeti színház tagja, Dózsa József, Együd István, Foltényi Vilmos s a Feledhetlen Zöldy Miklós ;

drámai színészek : Fektér Ferenc, Gerecs János, Philipovics István és Vidor Pál — akkor ügyelő — énekesek.

A nők között Blaháné Lujza, Foltényiné, Hetényi Laura, Zöldyné, Szakál Rózsa stb. A szegény Boránd Gyula működött mint gyermek színész.

Az 1869 szeptember hó 25-től december 24-ig tartott idényrész alatt ugyan adták a karzat számára „*Ubrik Borbála*“-t is, még pedig nagyon gyakran, de Ubrik Borbála asszony szerezte be aztán „*Rigoletto*“, „*Trobadur*“, „*Mártha*“, „*Faust*“, „*Ernáni*“, „*Szevillei borbély*“, „*Portici-i néma*“, „*Büvös vadász*“ és a „*Bálj*“ operák költségeit. Ime, amiről most álmodni sem mernek Debreczenben, meg volt a vidéki operához kellő személyzet és közönség is.

Ugyane négy hónap alatt Rónai Gyula két leg-hatalmasabb shakespearei szerepében : „*Lear király*“-ban és „*III. Richard*“-ban lépett föl. Decemberben hangversenyezett Reményi Ede.

Megemlítjük, hogy premiére volt szeptemberben 3, októberben 8 (és 1 reprise), novemberben 5 (2 reprise), decemberben 5 (2 reprise). Azt hisszük, hogy tüstént palotaforradalom ütne ki a színházakban, ha ennyi ujat kellene betanulniok a színészeknek.

Kortársak beszélnek, hogy akkor a közönség tapsolt s lelkesedett is. A régi virágzás szemtanuiról s a most Budapestről ide került finnyás műizlésű közönségtől aztán ki csodálja, ha együtt véve az ifjak állóhelyére és a karzatra bizzák a „*gyors lobbanást*“.

Valjon haladás-e az is, hogy — a nemzeti színház példáján elindulva — kiment a divatból vidéken is az ilyen színházi évi almanachok kiadása. Igaz, hogy a 43 év előtt megjelent almanachból nagy emlékek szólnak hozzánk, míg egy-egy ma működő szintársulat felületes munkájáról csupán művészi, erkölcsi és egyéb hanyatlás jeleit írhatnók össze. Egy-egy almanach (pontos statisztikával minden irányban s egy kis jó vigjátékkal ráadásul) mind a mellett olyan érdekléssel bírhatna, mint p. o. egy iskolai értesítő. Az „*Emlény*“ tartalmazza Rosen Gyula „*Egy gomb*“ című vigjátékát. Fordítója R. Ö. (Radl Ödön) volt, előadásának pompás ensembléjét képezték Együd, Bercsényi, Bercsényiné és Szakál Róza.

— **Zilahy Gyula** egymásután aratja zajos művészi sikereit Máramarosszigeten. Ez az istenadta nagy tehetségű művész most a Rang és mód után a *Lengyel zsidó* címszerepében lépett fel, mely újabb alakítására nagy ambícióval készült. A máramaros-szigeti lapok szerint igen nagy sikere volt. Egyik lap így ír : „*Nem a sablonos dicséret, nem a bő marokkal szóró üres elismerés kongó szava szól akkor, amikor Zilahy Gyula művészi egyéniségét vázoljuk. Nem ! Mert Zilahy Gyula verbéli színész, istenadta talentum, individuális művészember, akinek ha az igazgatói gondok, a bohémlelkek soha ki nem ismerhető alakoskodása, intrikája néha terhes fellegetek is vonultat fel élete egére, szeretettel, egész odaadással ragaszkodik ahhoz a pályához, melynek most a delelőjén áll s amely még ezutánra is sok sikert rejt számára. Amint kinyerte a közönség rokonszenvét és tapsait mostani két új szerepében is. S ime, hogy Biliczky kadetből Matheis apó, Bannai Gerő lett, a magyar színművészet mit se vesztett, mert Zilahy ezen új szerepkörét is csak oly hivatottsággal tölti be, hogy alakításának szemlélése során önkéntelenül is összeverődnek a tenyerek és felzug az elismerő taps*“.

A zene rovatban felsorolt zeneművek kaphatók Csáthy Ferencz könyv-, papir-és zeneműkereskedésében Egyház-tér.

AZ ELSŐ PILSENI RÉSZVÉNY SÖRFŐZDE

és a MÜNCHENI „SPATEN“-sörgyár ker. képviselője

Hajdu, Bihar, Szabolcs, Szatmár és Borsodvármegyék területére ugy hordós, mint üveges sörökben

Fischbein Jenő sörnagykereskedőnél

Debreczen, Hatvan-utca 30 szám alatt.

Fenti sörgyártmányok kimérve kaphatók Debreczenben a Piac- és Kossuth-utca sarkán levő

Pilseni sörház pincéje éttermében és sörosarnokában.

Apródy József

órás és ékszerész üzletét

Piacz-u. 30. sz. alá helyezte át.

Mindenféle zseb, inga, fali és ebresztő órák; ékszerek, aranylánczok, függők, gyűrűk, legolcsóbb beszerzési forrása. Javítás, átalakítás, vésés művészi kivitelben.

9172—1912. tksz.

Árverési hirdetmény kivonat.

A debreczeni kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság közhírré teszi, hogy a *Debreczeni Kölcsönös Segélyző-Egylet* mint szövetkezet végrehajthatónak, *Nagy János és neje* végrehajtást szenvedő elleni végrehajtási ügyében a debreczeni kir. törvényszék területén levő, a debreczeni 8391. sz. tjkvben A + 5373/b-2/b-1. hrsz. alatt felvett, id. Nagy János és neje Huszti Juliánna nevében álló tégláskerti szőlőre az utóajánlatilag megajánlott 1100 korona ezennel megállapított kikiáltási árban az utóajánlati árverést elrendeli és hogy a fentebb megjelölt ingatlan az 1912. évi szeptember hó 17. napján d. e. 9 órakor e kir. törvényszék árverési termében megtartandó nyilvános árverésen 1100 koronán alól eladatni nem fog.

Árverezni szándékozók tartoznak az ingatlan becsárának 20%-át, vagyis 240 koronát készpénzben, vagy óvadékképes értékpapirban a kiküldött kezéhez letenni, avagy a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

Az, aki az ingatlanra megállapított kikiáltási árnál magasabb ígéretet tett, ha többet ígérni senki sem akar, köteles nyomban a bánatpénzt az általa ígért ár 20%-áig kiegészíteni, különben ígérete figyelmen kívül marad és a nyomban folytatandó árverésen részt nem vehet.

Az utóajánlat akkor is kötelező, ha az ajánlattevő az árverésnél nem jelenik meg.

Ha az árverésen az utóajánlatnál nagyobb ígéret nem tétetik, az ingatlan az ajánlattevő által megvettnék fog nyilváníttatni.

Az ezen árverés költségeit a vevő az ígért vételáron felül köteles fizetni.

Debreczen, 1912. évi július hó 30-án.

Kir. törvényszék, mint tkvi hatóság.

A kiadmány hitelül:

Fülöp Károly s. k.,
kir. tszéki jegyző.Nyéky Jenő,
kir. tkvezető.**CHARLES
CIRKUSZ.**

A világ legnagyobb vándor látványossága.

Megnyitó előadás

DEBRECZENBEN

szerdán,

augusztus 28-án este 8 órakor

Charles vendégjátékai kielégítenek minden izlést. Műsora utólérhetetlen. Szórakoztatva tanít s feledhetetlen estétet szerez a leg-
o kényesebb izlésű közönségnek is. o

Az állat gyűjtemény és a próbák naponta d.
o e. 10 órától kezdve megtekintetők. o

CHARLES CIRCUSZA**a technika csodája**

70-nél több kocsis szolgál lakó-, iroda- és szállítócélul. 3 Ganz-féle uti lokomotív. Mese szép tündéres homlokzat. Elsőrendű vendéglő. Saját tűzoltóság, egészségügyi csapat. Saját
o két zenekar stb. stb. o

Megnyitó előadás**1912. augusztus 28-án****este 8 órakor.**